

הסכמי שביתת הנשק בסיום מלחמת העצמאות

הסכמי שביתת הנשק סיימו את מלחמת העצמאות ונערכו עם כל מדינה בנפרד מחודש פברואר ועד יולי 1949. הסכמים אלו קבעו את גבולות המדינה ואת השארת מצב העוינות בינינו לבין שכנותינו, עם חלקן (סוריה, עירק, לבנון) עד היום.

מצרים: החדירה לסיני עוררה פעילות מדינית, בעקבותיה פינה צה"ל את כוחותיו מסיני ונפתחו בינואר 1949 ברודוס שיחות שביתת הנשק עם מצרים. ההסכם עם מצרים נחתם ב-24.2.49. הוא קבע את קו הגבול בין ישראל למצרים מדרום רצועת עזה ועד אילת, את השארת הנגב בידינו ואת רצועת עזה בידי המצרים.

לבנון: נחתם ב-23.3.1949 בראש הנקרה. נקבע קו הגבול בין לבנון וישראל מראש הנקרה ועד מטולה. נקבעה נסיגת צה"ל מכל שטח לבנון.

ירדן: נחתם ברודוס 3.4.1949 עיקריו – נקבע קו הגבול בין ירדן לישראל מאל-חמה בצפון ועד אילת בדרום. ירושלים התחלקה בין שליטה ישראלית במערב וירדנית במזרח, העיר העתיקה כולה בשליטה ירדנית. שטח הגדה המערבית נותרו בידי ירדן.

סוריה: 20.7.1949 נחתם באוהל על גבול הצפון. עיקריו – נקבע קו הגבול בין שתי המדינות. נקבעו אזורים מפורזים, בשטח ממזרח לכנרת ולמשמר הירדן. הכנרת נשארה בתחום ישראל.

עירק: לא נחתם כל הסכם.

משמעויות הסכמי שביתת הנשק: 1. תום המלחמה, ההסכם עם סוריה ביולי 1949 נקבע כמועד סיום מלחמת העצמאות. 2. ערבות לאי לוחמה בעתיד, הצדדים התחייבו לא לעשות שימוש בכוח. 3. קביעת גבולות המדינה, נקבעו גבולות ישראל לשנים הבאות.

הסכם שביתת הנשק עם מצרים

המו"מ נמשך כחודש וחצי.

החלטות עיקריות:

1. מצרים הכירה בנגב כחלק מישראל וישראל ויתרה על רצועת עזה שנותרה בשלטון מצרי.
2. אזור ניצנה נקבע כשטח מפורז.
3. הכח המצרי שהיה נצור בכיס פלוג'ה שוחרר על ציודו וכח האדם שלו.

הסכם שביתת הנשק עם לבנון

ההסכם עם לבנון נחתם בסוף מרץ 1949.

1. הגבול הבינלאומי נקבע כקו הגבול שקבעו הבריטים והצרפתים ב-1923.
2. ישראל תפנה את 14 הכפרים הלבנוניים שכבשה במבצע חירם והצבא הלבנוני יִנַּח את ראש הנקרה.

הסכם שביתת הנשק עם ירדן

1. שטח ואדי ערה הועבר לישראל בתמורה לשטחים באזור הר חברון.
2. ירושלים נותרה מחולקת בין שתי המדינות ותישאר המובלעת הישראלית בהר הצופים.

קו הגבול שנקבע הוא הקו הירוק

הסכם שביתת הנשק עם סוריה

- הוחלט כי סוריה תפנה את אזור משמר הירדן, הגבול הבינלאומי יהיה הגבול בין שתי המדינות.
עם חתימת ההסכם עם הסורים ביולי 1949 הסתיימה למעשה מלחמת העצמאות.

תוצאותיה העיקריות של המלחמה

לגבי ישראל :

- מדינת ישראל קמה תוך כדי מלחמה. המדינה הפכה לעובדה מוגמרת ועשרות מדינות הכירו בה.
- תוך כדי המלחמה התגבש הצבא הישראלי. ה"הגנה", אצ"ל, ולח"י התמזגו בצה"ל שהפך לצבא אחד. במהלך המלחמה התעצם צה"ל והתחמש ומספר חייליו עלה מאד.
- ישראל הצעירה איבדה כאחוז מתושביה, כ-6000 אזרחים וחיילים.
- ארץ ישראל המנדטורית חולקה לשלושה חלקים :
 - מדינת ישראל ששטחה כ-20.800 קמ"ר (פי 4 מהשטח שברשותה עם פרוץ המלחמה, ברבע יותר ממה שהובטח לה בתכנית החלוקה)
 - הגדה המערבית שסופחה לירדן.
 - רצועת עזה שבה היה ממשל מצרי.
- מדינת ישראל הייתה בעלת שטח רצוף ולא מורכבת מ-3 אזורים נפרדים כפי שקבעה החלטת ה"חלוקה".

- ירושלים הוכרזה ע"י הממשלה כבירת ישראל ב-2.2.49 ובכך ביטלה את החלטת האו"ם לגבי בינאום ירושלים. העיר חולקה בין ירדן לישראל.

לגבי הערבים:

- כ-600.000 אלף פליטים ערביים שברחו מבתייהם בישראל, הגיעו למדינות ערב והיה צורך לפתור את בעייתם. בעיית הפליטים נוצרה בגלל בריחה של תושבים בעידוד מנהיגי ערב, כתוצאה מפחד מכוחו של צה"ל (שגבר בעקבות טבח דיר יאסין ופעולות אחרות), כתוצאה מגירוש מקומי ומתוכנן של הערבים. בחלק מהמקומות ביקשו היהודים משכניהם להישאר, לעיתים בהצלחה ולעיתים לא (בחיפה נשארו חלקם, אך הרוב ברחו ללבנון ולעומת זאת באבו-גוש נותרו). הפליטים התרכזו במחנות בגדה המערבית, בעזה ובמדינות ערב, בעיקר בלבנון וירדן. מבחינת הערבים מדובר על אסון, ולכן מכונה המלחמה "אל-נכבה".

היווצרות בעיית הפליטים הפלשתינאים:

במהלך מלחמת העצמאות עזבו וברחו תושבים רבים של הישוב הערבי בארץ – הפלסטינים – את גבולות המדינה. רובם התיישבו במחנות פליטים בלבנון, סוריה, בגדה המערבית וברצועת עזה. לאחר המלחמה כאשר חלקם רצו לחזור לביתם סגר צה"ל את הגבולות ולא אפשר להם לחזור. מדינות ערב גם הן לא עשו כל מאמץ ליישב פליטים אלו בארצותיהם, לדאוג לזכויותיהם ולצרכיהם הבסיסיים. בעיית הפליטים נותרה מאז מלחמת העצמאות כאחת מבעיות היסוד של הסכסוך הישראלי פלסטיני.

סוגיית הפליטים הפלסטינים עומדת שנים רבות במרכז ויכוח ציבורי ופוליטי על סוגיות רבות: מספר הפליטים במלחמה, זכות השיבה, הסיבות לבריחתם מהארץ ועוד. מספר הפליטים מוערך (בני מוריס) בין 600 ל-700 אלף איש. הצד הערבי טוען שהצבא הישראלי גירש את ערביי הארץ משטח המדינה אותה ראה לנגד עיניו ועשה למעשה טרנספר של עם. הצד היהודי טען שערביי הארץ ברחו מיוזמתם, עקב בריחת מנהיגיהם וקריאת מדינות ערב ליציאתם מהארץ.

הגורמים לנטישת הפליטים הפלסטינים:

תעמולה ערבית ועידוד המנהיגים: מנהיגים ערביים מקומיים ומנהיגי מדינות ערב החלו בתעמולה, שעל ערביי הארץ לעזוב על מנת לתת לצבאות ערב לכבוש אותה בקלות, וזו נטישה זמנית בלבד עד לכיבוש הארץ.

הפחד מהמלחמה ומנקמה: במקומות רבים ברחו הערבים כתוצאה מהפחד מהמלחמה ומכך שהיהודים ינקמו בהם עם הניצחון. זה היה המצב במיוחד בערים המעורבות: חיפה, טבריה, צפת... טבח דיר יאסין ליד ירושלים שבוצע על ידי חיילי אצ"ל הגביר מאד פחד זה.

גירוש: חלק מערביי הארץ גורש על ידי הכוחות היהודים בצורה יזומה, דוגמאות: ערביי רמלה ולוד.